

- N.B. :** (1) All questions are **compulsory**.
 (2) Figures to the **right** indicate **full** marks.

1. (a) Choose the correct alternative : (any **eight**)

8

- (i) Economic liberalization was a bold decision by the Prime Minister _____
 (Narsimha Rao, Rajiv Gandhi, Atal Bihari Bajpai)
- (ii) The term _____ refers to freedom to business enterprises from excessive government control.
 (Gloabalization, Liberalization, Disinvestment)
- (iii) Abolition of _____ is provided under Article 17 of the Indian Constitution.
 (Caste, Child Labour, Untouchability)
- (iv) Human rights are derived from the principle of _____ law.
 (Judicial, Natural, Administrative)
- (v) Acid rain is one of the harmful effect of _____ pollution.
 (Air, Water, Soil)
- (vi) _____ Gas protects us from UV rays emitted by sun.
 (Ozone, Carbon dioxide, Nitrogen)
- (vii) _____ is a situation in which two or more parties feel themselves in opposition.
 (Stress, Conflict, Frustration)
- (viii) _____ refers to behaviour that is intended to cause harm or pain to others.
 (Conflict, Prejudice, Aggression)
- (ix) _____ helps to develop the power of concentration.
 (Physical exercise, Meditation , Social support)
- (x) Maslow originally identified _____ set of needs.
 (Two, Three, Five)

(b) Write **True** or **False** (any **seven**) :—

7

- (1) Migration from rural to urban area is more common in developing countries.
- (2) IT has made communication expensive and complex.
- (3) Human Rights have universal application.
- (4) Under Fundamental Rights enshrined in Indian constitution all minorities-religious or linguistic groups can set up their own educational institutions.
- (5) Natural environment provides renewable sources of energy.
- (6) Environmental degradation does not affect marine life.

[TURN OVER

- (7) Eustress is the term used to describe positive stress.
- (8) Regionalism causes intergroup conflicts.
- (9) All individuals need not have the same set of needs.
- (10) There should be proper time management so as to avoid work overload.

2. What is liberalization ? Discuss the advantages of liberalization. **15**

OR

2. What is migration ? Explain the causes of migration.

3. Discuss the concept of human rights and explain the significance of human rights. **15**

OR

3. What are Fundamental rights ? Explain the importance of these rights to the citizens of India.

4. Explain the impact of environmental degradation on human life. **15**

OR

4. What is stress ? Explain the causes of stress.

5. Explain how the agents of socialization play an important role in shaping the personality of an individual. **15**

OR

5. Write short notes on (any **three**)

- (i) Right to Constitutional remedies
- (ii) Impact of Globalization on Employment
- (iii) Components of sustainable development
- (iv) Causes of aggression
- (v) Maslow's theory of self actualization.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(२½ तास)

[एकूण गुण : ७५]

सूचना : (१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(३) आवश्यकता वाटल्यास इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

१.(अ) योग्य पर्याय निवडा : (कोणतेही आठ)

- (१) आर्थिक उदारीकरणाचा धाडसी निर्णय _____ या पंतप्रधानांचा होता.
(नरसिंह राव, राजीव गांधी, अटल बिहारी वाजपेयी)
- (२) _____ ही संज्ञा 'अधिकच्या सरकारी नियंत्रणापासून उद्योग धंद्यांना मुक्ती' दर्शवते.
(जागतिकीकरण, उदारीकरण, निर्गुतवणूक)
- (३) भारतीय घटनेच्या १७व्या कलमाने _____ चे निर्मूलन केले आहे.
(जात, बालमजूरी, अस्पृश्यता)
- (४) 'मानवी हक्क' संकल्पनेची उत्पत्ती _____ कायद्याच्या तत्वांतून झाली आहे.
(न्यायिक, नैसर्गिक, प्रशासनिक)
- (५) आम्लपर्जन्य हा _____ प्रदूषणाचा घातक परिणाम आहे.
(हवेच्या, पाण्याच्या, मृदेच्या)
- (६) सूर्यापासून येणाऱ्या अतिनील किरणांपासून आपले संरक्षण _____ वायू करतो.
(ओझोन, कार्बनडाय ऑक्साइड, नायट्रोजन)
- (७) _____ ही अशी स्थिती आहे की जिच्यामध्ये दोन किंवा अधिक पक्ष एकमेकांना विरोधक समजतात.
(ताण, संघर्ष, नैराश्य)
- (८) दुसऱ्यांना इजा किंवा दुःख पोचवण्याच्या उद्देशाने केलेली वर्तणूक म्हणजे _____.
(संघर्ष, आकस, आक्रमकता)
- (९) _____ मुळे एकाग्रता वाढायला मदत होते.
(शारीरिक व्यायाम, ध्यान, समाजाचा पाठिंबा)
- (१०) मॅस्लॉने सर्वप्रथम _____ गरजा शोधून काढल्या.
(दोन, तीन, पाच)

(ब) खालील विधाने चूक की बरोबर ते लिहा. (कोणतेही सात)

- (१) विकसनशील राष्ट्रांमध्ये ग्रामीण भागातून शहरी भागात होणारे स्थलांतर जास्त प्रचलित आहे.
- (२) माहिती तंत्रज्ञानामुळे संप्रेषण हे महागडे आणि जटिल झाले आहे.
- (३) मानवी हक्क सर्व जगात अंमलात येतात.
- (४) भारतीय घटनेतील मूलभूत हक्कांनुसार, सर्व भाषिक आणि धार्मिक अल्पसंख्यांक गट त्यांच्या स्वतःच्या शैक्षणिक संस्था स्थापन करू शकतात.

[TURN OVER]

- (५) नैसर्गिक पर्यावरण हे अपारंपारिक ऊर्जा स्रोत पुरवते.
- (६) पर्यावरण न्हासाचा समुद्री जीवांवर परिणाम होत नाही.
- (७) 'सकारात्मक ताण' याकरता 'युस्ट्रेस' ही संज्ञा वापरतात.
- (८) प्रादेशिकतावादामुळे गटागटांमध्ये संघर्ष होतात.
- (९) सर्व व्यक्तींच्या गरजा समान असणे जरूरीचे नाही.
- (१०) कामाचा अतिभार टाळण्यासाठी वेळेचे योग्य नियोजन आवश्यक आहे.

२. उदारीकरण काय आहे ? उदारीकरणाच्या फायद्यांची चर्चा करा.

किंवा

२. 'स्थलांतर' म्हणजे काय ? स्थलांतराची कारणे स्पष्ट करा.

३. मानवी हक्क संकल्पनेची चर्चा करा आणि मानवी हक्कांचे महत्त्व विशद करा.

किंवा

३. मूलभूत हक्क म्हणजे काय ? भारतीय नागरिकांच्या दृष्टिकोनातून मूलभूत हक्कांचे महत्त्व विशद करा.

४. पर्यावरण न्हासाच्या मानवी जीवनावर होणाऱ्या परिणामाचे वर्णन करा.

किंवा

४. 'तणाव' म्हणजे काय ? तणावाची कारणे स्पष्ट करा.

५. व्यक्तिमत्त्वाच्या जडणघडणीत सामाजीकरणाचे घटक महत्त्वाची भूमिका कशी बजावतात. ते स्पष्ट करा.

किंवा

५. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही तीन)

- (अ) घटनात्मक संरक्षणाचा हक्क
- (ब) रोजगाराच्या संधीवर जागतिकीकरणाचा होणारा परिणाम
- (क) शाश्वत विकासाचे घटक
- (ड) आक्रमकतेची कारणे
- (इ) मॅस्लोचा 'आत्मपूर्ती' सिध्दांत.